

Kvalitný film si zaslúži ocenenie, ale hlavne pozornosť divákov

Takmer tri celé dni boli „štyria stotoční“ zavretí na Slovenskej agentúre životného prostredia v Banskej Bystrici, aby z ponuky 125 filmov z celého sveta vybrali kolekciu, ktorá bude predložená „veľkej porote“. Našťastie sa zišiel osvedčený tím z vlašajška – kameraman a režisér Vlado Haviar, scenáristka Katarína Javorská a ochranár povolaním Ferenc Varga, doplnení o Steva Lichtaga. Napriek tomu ich filmová anabáza často pripomínala skôr dostih a bežný divák by sa veru len ťažko orientoval v tom množstve, kvalitatívnej aj tematickej rôznorodosti.

Je celkom zrejmé, že pri takomto množstve filmov sa nedá každý prihlásený film pozrieť v celej dĺžke. A tak na začiatku premietania každého diela nastáva ten ozajstný moment pravdy – počas prvých pár minút sa vlastne čaká na znamenie, ktoré každý dobrý tvorca posielajú svojim divákovi. Znamenie kvality, znamenie nápadu, neošúchanej myšlienky, prekvapujúceho riešenia, filmárskeho kumštu. A napodív tu hrá tak trochu svoju rolu čas, pretože ak sa niektoré z týchto znamení kvality neobjaví počas prvých minút, ak film kokce vo svojej reči, ak nenachádzame myšlienku, ak nás vyruší zlá štylizácia, amatérsky strih, neprofesionálna kamera, ale aj falošnosť či kliše, film stráca svoje šance. A napriek tomu, že v podvečer každého dňa už pri tridsiatom či štyridsiatom filme človek len unavene dvíha oči k obrazovke, aj pri tom najmenšom náznaku, že filmár rozpráva isto, bezpečne cíti príbeh, radí k sebe krásne obrazy a vníma ich rytmus a predovšetkým posúva divákovi jasné posolstvo, zrazu všetci spozornejú a únava rýchlo odchádza. A tak, hoci by som mala článok končiť tým naj, tým čo nás ohúrilo, robím výnimku a tentoraz tým článok začínam. V dnešných „klipovitých“ časoch, keď sa nielen život, ale aj film dakde ponáhľa a naše zmysly sú dennodenne bombardované masívnym útokom vnemov, vás zrazu v takejto hektickej situácii niekto zastaví a na dve hodiny pripúta k pohybujúcim sa obrazom. Rozpráva úžasné príbehy a zrazu uvažujete o zmysle všetkého. Tak zapôsobil na predvýberovú porotu nemecký dokument *Karpaty*. S odstupom času aj pri najlepšej snahe postupne splyvajú v jednu masu všetky kolekcie dokumentov

z rôznych festivalov a človek v pamäti iba obtiažne loví spomienky na odlišnosti jednotlivých príbehov. Odrazu sa však vyskytne príbeh, ktorý sa vám vryje do mozgu, takže si aj po rokoch vybavíte obrazy a posolstvá. Spomeniem víťazný film *Envirofilmu* pred dvoch rokov – poľský film *Zobákem a pazúrom*. Takisto si pripomínam aj nádherný japonský dokument o živote jednoduchých ľudí v blízkosti černoobľskej elektrárne z japonskej produkcie, ktorý ohúrilo porotu pred pár rokmi na festivale *Ókomeidia* vo Freiburgu. Aj dokument *Karpaty* patrí k takýmto klenotom a nik z divákov by si ho nemal nechať ujsť.

Tradičná otázka novinárov aj návštevníkov festivalu sa dá čoraz ťažšie zodpovedať. Aká bola tá tohtoročná kolekcia? Bola lepšia ako vlašajška?

Nie je to nikdy otázka množstva filmov, ktoré pricestujú do Bystrice zo vzdialených kútov sveta, aj z Európy. Stáva sa, že aj keď vyradíme filmy vyložené zlé, urobené z povinnosti, alebo jednoducho ľuďmi, ktorí o filme nič nevedia, aj keď zostane kolekcia tých dobrých a kvalitných, ktoré si zaslúžia nielen ocenenia, ale predovšetkým pozornosť divákov, aj tak váhame s odpoveďou na otázku kam sa vlastne takáto tvorba uberá. Množstvo peňazí, ktoré sa v zahraničí investuje do dokumentov o prírode sa vymyká nášmu chápaniu. Sú to sumy desať – stonásobne väčšie ako u nás. Každý filmár, ktorý sa v našich podmienkach rozhodne rozprávať príbehy tejto krajiny a jej prírody, je tak trochu samovrah. A potom nezostáva nič iné ako ponúknuť buď skvelý, originálny nápad, alebo pomaly a poctivo zbierať materiál. O to viac je pozoruhodná aj ocenenia hodná práca Zdena Vlacha a jeho „kamzíkovského“ putovania, ktoré možno oproti „veľkofilmom“ z produkcie ORF či ZDF pôsobí príliš skromne, ale odborník vie, koľko mravčej práce sa za ním skrýva. Stálica na slovenskom dokumentárnom nebi – Paľo Barabáš je rozprávačom veľkých príbehov o malom človeku zoči-voči prírode a jeho *Amazonia vertical* je nepochybne z tých drahších projektov, v porovnaní trebárs s rozpočtami Slovenskej televízie. Zo svojho úsporného spôsobu nakrúcania s minimálnym technickým vybavením a takmer bez štábu si Barabáš urobil pred-

nosť, ktorá sa napokon ukázala ako predpoklad čistoty a jednoduchosti jeho príbehov.

Tak ako vlani, aj v tomto roku superproducent ORF prihlásil početnú kolekciu filmov, z ktorých je čoraz ťažšie vybrať jeden, maximálne dva filmy pre porotu. Námety týchto filmov takmer vždy miera do vzdialených krajín, spôsob spracovania je nesmierne veľkorysý, a tak treba pátrať po znamení geniality, po výbornom nápade. Nepochybne k takým filmom patria *Gorily môjho starého otca*, v ktorom autori nielen sledovali život kriticky ohrozených horských goril, ale sprievodcu im robil muž, ktorého starý otec voľakedy na začiatku minulého storočia tieto impozantné cicavce objavil, a tak film obsahoval okrem úžasných leteckých záberov aj pôvabné rozprávanie človeka, ktorý pôvodne s gorilami nemal nič spoločného.

Vo filmovom maratóni sa okrem ucelených kolekcii jedného producentského subjektu objavujú aj pozoruhodné, často náročné projekty, ktoré, ako napokon zistíme, dokázal vytvoriť osvietený amatér. K takým patrí nepochybne rakúsky dokument *Penyu Penyu* mladého Christiana Redingera, ktorý je v civile práve skončeným lekárom. Múdro však zväzil svoje možnosti a prizval si k porade nad nakrútenými zábermi Steva Lichtaga, nechal sa poučiť odborníkom. Takáto pokora by sa často zišla ľuďom, ktorí pošlú svoje dielo na festival bez toho, že by reálne vedeli zhodnotiť jeho kvalitu. Často narazí na seba pohľad odborníka na danú problematiku, alebo človeka, ktorý má výnimočné možnosti nafilmovať jedinečný živočíšny druh zblízka, či chránenú lokalitu v neprístupnej oblasti a pohľad filmára. Ochránár je nadšený svojimi zábermi, ale uniká mu nedostatok filmárskeho kumštu, zlý strih, hrozivá práca s textom komentára. Výsledkom je akýsi upotený, nepôvabný tvar, ktorý zapadne do koša bez toho, že by vzbudil pozornosť. A to napriek vynaloženej námahe, napriek stovkám hodín náročného filmovania.

Vlani po prvýkrát ustanovená kategória E - filmy o nových technológiách v EÚ nespĺnila očakávanie a výberová komisia ani nemala z čoho vyberať. Náhoda? Asi áno, pretože takéto filmy nepochybne vznikajú. Ale možno je to spôsobené aj zameraním festivalu, ktorý vždy skôr oceňoval umelecké dokumenty, filozofické diela dlhodobej platnosti a výpovednej hodnoty. Je aj na organizátoroch, aby zväzili, či festival rozširovať.

Na záver už iba poznámka k produkcii Slovenskej televízie. Vlaňajšie očakávanie, aj keď s podtónom pochybností, sa ukázalo ako celkom márne. Slovenská televízia nevytvorila za dva roky pôsobenia nového manažmentu nič, čo by naplnilo literu zákona – totiž citujem: „viesť svojimi programami občanov SR k environmentálnej zodpovednosti“. Pravda, ak nerátame propagandistickú reláciu s veľavravným názvom *Ekologický magazín*, ktorý sa obmedzoval na problematiku odpadov, akoby to bola jediná environmentálna téma. Nič pre deti, nič pre dospelých. Zo zákona o STV sa tak stáva prázdna floskula a z festivalu *Envirofilm* potom aj prehliadka tém, ktoré vo verejnoprávnej televízii nikoho zrejme nezaujímajú. Ale to už je iný príbeh.

Katarína Javorská
členka medzinárodnej festivalovej poroty

Súťažný film *Envirofilmu* 2005

V ríši kamzíka tatranského (*Slovensko*), réžia a kamera: Zdeno Vlach

Prírodné bohatstvo alpskeho pásma Tatranského národného parku je unikátne v tom, že sa nachádza na pomerne malom území v blízkosti intenzívneho turistického ruchu a civilizácie. V drsných klimatických podmienkach sa tu zachovali pôvodné druhy fauny a flóry. Film vďaka niekoľkoročnej spolupráci kameramana a zoológieky zachytáva v údivnej vysokohorskej scenérii prirodzený život kamzíkov, svišťov a ďalších obyvateľov týchto veľhôr. Zdeno Vlach patrí medzi našich významných filmárov a fotografov špecializujúcich sa na autorské prírodopisné dokumenty o slovenskej prírode.

